

Utdrag av

Statsminister Nordlis foredrag på faglig politisk møte
i Drammen 8. desember 1977.

Det økonomiske bildet i verden har forandret seg flere ganger gjennom dette året. Hver gang nye trekk er kommet til, har de ensidig bidratt til å gjøre bildet mer problemfylt og vanskelig. Allerede på etter-

sommeren var det på det rene at de alminnelige forutsetningene om den internasjonale økonomien, som var lagt fram for Stortinget umiddelbart før sommerferien, var for optimistiske. Regjeringen gjorde dette kjent før valget, selv om dette neppe var noe populært innslag i valgkampen fant vi dette riktig og nødvendig å gjøre folk oppmerksom på det.

- 2 -

Statsbudsjettet og nasjonalbudsjettet for 1978 var forberedt i lys av disse mørkere utsikter. I løpet av de siste måneder har situasjonen fortsatt å forverre seg. Dette er bakgrunnen for de nye tilstrammingsiltak som Regjeringen la fram for Stortinget i forrige uke.

Det er ikke lett å skape den nødvendige forståelse blant folk her hjemme for alvoret i situasjonen. Paradoksalt kan vi si det slik at hvis Regjeringen ikke hadde ført den aktive og dristige motkonjunkturpolitikk som har vært ført i de siste par år, ville ingen vært i tvil om at det var alvorlige økonomiske vansker også i vårt land. Men fordi vi har lyktes så godt i å føre en politikk med høy etterspørsel og full sysselsetting, er det ikke lett for mannen i gata å skjønne at det er alvor på ferde.

Det internasjonale tilbakeslaget har vist seg å være mye mer vedholdende, dypt og alvorlig enn det så ut til fram til i fjor. Den politikk vi førte fram til og med 1976 var en effektiv, dristig og riktig motkonjunkturpolitikk for å holde sysselsettingen og produksjonen oppe under et tilbakeslag av midlertidig karakter. Når tilbakeslaget viser seg å være mer langvarig, må vi justere vår politikk til den nye og vanskeligere situasjon vi står overfor.

Det ser nå ut til at vi vil få en svak nedgang i industriproduksjonen fra i fjor til i år. Vareeksporten ser ut til å bli om lag x % lavere i år enn i fjor. Dette tyder på at vi taper markeder i konkurranse med andre land, i første rekke fordi kostnadene i Norge har økt raskere enn i de andre landene. Samtidig har lønningene i Norge steget raskere enn vi gikk ut fra i forbindelse med inntektsoppgjøret

året 1977. Som en følge av dette, og fordi motkonjunkturtiltakene har medvirket til å holde en høy sysselsetting og høye private inntekter, har den økonomiske aktiviteten i Norge vært meget høy i 1977. Sannsynligvis som det eneste land i den vestlige verden er arbeidsledigheten høsten 1977 i Norge lavere enn den var for 1 år siden, og allerede da var den på et rekordlavt nivå. Kommunene har hatt gode inntekter i år. Den del av næringslivet som er beskyttet mot konkurranse fra utlandet har også hatt gode inntekter. I jordbruket har det økonomiske resultatet vært meget godt.

Alle disse faktorer har ført til at det er et sterkt press i den norske økonomien på flere områder. Bygge- og anleggsvirksomheten har et så stort omfang at det mange steder i landet er knapphet på bygge- og anleggsarbeidere. Det er også et meget stramt arbeidsmarked i

mange deler av landet, slik at det ofte er vanskelig å finne folk til ledige jobber.

Det er en påtrengende oppgave for Regjeringen å redusere dette presset i økonomien. Vi har nå et underskudd i utenriksøkonomien som er nær grensen for hva som kan godtas. Vi må for enhver pris unngå å komme i en situasjon hvor ikke økonomien er under kontroll. Videre må vi begrense presset i økonomien for å forhindre at presset oppover på priser og lønninger og kostnader blir sterkere enn det andre land har. Hvis vi ikke greier dette, vil vi ventelig stå overfor en mer alvorlig krisesituasjon om ett års tid.

De viktigste tiltakene som Regjeringen har tatt opp overfor Stortinget er å heve rentenivået samtidig med en justering av rentepolitikken, dernest en bestemmelse om at statsbankene i første halvår 1978 bare kan innvilge

40 % av deres samlede innvilgningsrammer for året. Videre er det foreslått visse innstrammingsiltak både på statsbudsjettets inntekts- og utgiftsside, og noen andre tiltak utenom statsbudsjettet. Ingen av disse tiltak vil skape særlige merkbare virkninger for noen.

Jeg vil gjerne si noen ord om den omlegging av rentepolitikken som har funnet sted. Tradisjonelt har Arbeiderpartiet lagt vekt på å føre en politikk med lav rente. Etter hvert har denne lavrentepolitikk blitt mindre utpreget. Den heving av renten med om lag 1 % som nå finner sted, kan ikke sies å representere noen overgang fra en lavrentepolitikk til en høyrentepolitikk. Det er i

virkeligheten en del år siden vi virkelig hadde en lavrente-politikk i Norge.

Når rentenivået i Norge etter hvert er blitt høyere, betyr ikke dette at vår rentepolitikk har fått en dårligere sosial profil. I mellomkrigstiden og i den første del av etterkrigstiden, la meg si ut gjennom 1950-årene, var gjeldsrenter en betydelig utgiftspost for mange alminnelige småfolk. Det gjaldt småbrukere, det gjaldt fiskere og det gjaldt mange industriarbeidere, skogsarbeidere og andre med eget hus som var belånt. Lavinntektsgruppene hadde ikke mange spareinnskudd i bankene som gjorde dem interessert i høy rente på disse.

I denne perioden var en politikk med lav rente et betydelig bidrag til en bred sosial finans- og kreditt-politikk. Det som særlig var viktig, var at vi fra 1945

fikk etablert Den norske stats husbank som ryggraden i vårt boligfinansieringssystem. Det er gjennom rentene på pantelån i boliger at folk flest møter renten som en utgift i sitt budsjett. Husbankens virksomhet ble basert på at Husbanken skulle skaffe hele lånekapitalen, og til en lav rente. Etter hvert ble det foretatt justeringer i selve rentesatsen, men rentevilkårene ble kombinert med nedskrivningsbidrag, stønadslån, utjamningslån, bostøtteordninger og andre tiltak som skjermer den enkelte låntaker mot virkningen av en høy markedsrente.

På denne måten har vi på det viktigste området hvor renten har en sosial betydning, skjermet den alminnelige mann mot virkningen av høye markedsrenter.

Jeg understreker at med den renteheving som nå finner

sted skjærer vi fortsatt låntakerne i husbankboliger mot en virkning av en øking i rentenivået.

Det er på denne måten etter hvert blitt andre grupper som har større interesse av en lav rente. Forretningsmessige investeringer av mange slag blir gjerne lånefinansiert, og i vurderingene av disse investeringer spiller renten en stor rolle. En lav rente oppmuntrer til investeringer, og jo mer lønnsom renten ser ut til å være, jo mindre nøye blir man ofte med de andre kravene til kostnader og lønnsomhet ved investeringsprosjektene. Samtidig opplever vi at flere alminnelige mennesker har spareinnskudd i bankene, og gjerne ser at disse får en høyere forretning enn tilfellet har vært.

Når prisstigningen i landet har vært så sterk som den har vært i de senere år, har den norske lånerenten i bankene vært lavere enn den årlige prisstigningen. Dette betyr

bedrifter og enkeltpersoner har kunnet finansiere større investeringer ved banklån, og prisstigningen har gjort at ved årets utløp har gjelden sunket mer i verdi enn størrelsen av de årlige rentebetalingene. For å få en sunnere økonomisk vurdering bak lånetransaksjoner og investeringsbeslutninger må det være et noe rimeligere forhold mellom rentenivå og prisstigning. Samtidig vil økte renteinntekter på bankinnskudd og andre spareformer være av fordel for vanlige folk. Innskuddsrenten har i de senere år ikke vært høy nok til å dekke det reelle fall i verdien av bankinnskuddene.

Jeg vil gjerne minne om at Regjeringen overfor Stortinget har sagt at vi også over nyttår vil måtte komme med flere innstramningstiltak for å forhindre at økonomien løper ut av vår kontroll.

Det vil lett oppstå usikkerhet blant folk om hvor

alvorlig den økonomiske situasjon nå er. Jeg vil på ny understreke, slik jeg har gjort tidligere, at Norges økonomi ikke står overfor noen krise. Befolkningen i Norge står ikke overfor store økonomiske ofre med merkbar nedgang i levestandard. Så sant vi beholder fornuften og kontrollen over økonomien, vil vi fortsatt kunne holde massearbeidsløsheten utenfor Norges grenser.

Det som kreves av oss i denne situasjon er ikke at vi skal spenne livreimen inn, det vil si at vi skal gi opp den standard vi har. Men vi må vente ett års tid, og kanskje to, med å spenne livreimen ut enda et hull. De aller fleste av oss vil måtte nøye oss med den standard vi har både for det neste året, og kanskje også inn i året etter. Alt i alt regner vi fortsatt med at den samlede produksjonen vil gå noe opp i Norge til neste år. Men de økte økonomiske

ressursene vi får til rådighet vil måtte kanaliseres til de gruppene som har ^{mest} behov for det. Det gjelder lavinntektsgrupper, som en del av våre pensjonister, en del av jordbrukerne, fiskerne og lønnstakerne. I den knapphet vi står overfor er det i godt samsvar med gode norske tradisjoner om solidaritet at vi først og fremst tilgodeser disse gruppene.

Jeg vet at det fins tusener av lønnstakere i Norge, som ikke føler at de er velstående. De føler at de har et rimelig krav på en økt inntekt og en bedre økonomisk standard. De ser at andre mennesker har en høyere inntekt enn de selv, uten at den forskjellen har noen rimelig forklaring. Jeg kjenner disse holdninger, og jeg mener de er rimelige. Likevel, i

den situasjonen vi nå står overfor må vi innse at året 1978 ikke er tiden for å kunne innfri mange av disse forventninger og krav, selv om de er rimelige.

Vi skal kunne greie å holde den samlede levestandard vi har. Hvis vi prøver å sikte for høyt, vil vi sprengte de rammer vi har, og vi vil alle komme dårligere ut.